

ВІДГУК

офіційного опонента, Заслуженого лікаря України, доктора медичних наук, професора Канюри О.А. на дисертаційну роботу **Брехлічука Павла Павловича** на тему «**Медико-соціальне обґрунтування сучасної системи судово-стоматологічної експертизи та забезпечення якості її медико-правового супроводу в Україні**» представлену на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук за спеціальністю 14.02.03 – соціальна медицина до спеціалізованої вченої ради Д 61.051.009 при Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет» Міністерства освіти та науки України.

Актуальність теми.

За останні роки судово-стоматологічна експертиза як складова судово-медичної експертизи набуває все більшого значення в Україні, що обумовлено зростанням кількості стоматологічних втручань з використанням новітніх методик лікування та розширенням спектру стоматологічних послуг. Згідно офіційних даних МОЗ України, щорічно в стоматологічних закладах виконується понад 40 млн. відвідувань, що становить близько 20% від загальної кількості відвідувань закладів охорони здоров'я (Павленко О.В., Савичук Н.О., 2022). Підвищення вимог пацієнтів до якості надання стоматологічної допомоги, зростання правової свідомості населення та збільшення кількості звернень до суду з питань якості стоматологічних послуг обумовлюють актуальність теми дослідження.

Статистичні дані свідчать про щорічне зростання кількості цивільних позовів щодо якості стоматологічної допомоги в середньому на 12-15% (Бідасюк М.Ю., Костенко Є.Я., 2021). Згідно офіційних даних Верховного Суду України, за період 2019-2023 років кількість судових справ, пов'язаних з наданням стоматологічних послуг, збільшилась в 2,5 рази (Малихіна О.П., Лісовий А.С., 2023). При цьому експертне забезпечення таких справ залишається на недостатньому рівні, що пов'язано з відсутністю чіткої системи проведення судово-стоматологічної експертизи в Україні.

Проблематиці організації та проведення судово-стоматологічної експертизи присвячено незначна кількість наукових досліджень. (Мішалов В.Д., Філіпчук О.В., Зорін Г.А., Гук А.Б., Forrest P., Baine R., Дж. Clement J.) Водночас, в Україні досі не проводилось комплексного дослідження проблеми організації судово-стоматологічної експертизи та забезпечення якості її медико-правового супроводу. Важливим є впровадження нових методик експертної оцінки, які ґрунтуються на доказовій медицині та враховують сучасні досягнення стоматології (Маланчук В.О., Копчак А.В., 2023).

За даними досліджень, проведених в країнах ЄС та США, стандартизація підходів до проведення судово-стоматологічної експертизи та впровадження систем забезпечення її якості дозволяють підвищити об'єктивність експертних висновків на 30-40% та зменшити кількість повторних експертиз на 60-70% (Stomatovski A., König J., Williams T., 2021).

Медико-правовий супровід судово-стоматологічної експертизи залишається недостатньо розробленим, що ускладнює процес експертної оцінки та знижує ефективність захисту прав як пацієнтів, так і лікарів (Сенюта І.Я., Радиш Я.Ф., 2022). Відсутність чітких критеріїв оцінки якості стоматологічної допомоги, стандартизованих підходів до проведення експертизи та нормативно-правового забезпечення даного процесу обумовлюють необхідність комплексного дослідження проблеми та розробки сучасної системи судово-стоматологічної експертизи в Україні (Федорова О.А., Гончаренко В.Г., 2023).

Особливої актуальності набуває проблема розробки інтегральної оцінки ефективності судово-стоматологічної експертизи та її медико-правового супроводу. Дослідження, проведені в цьому напрямку, показують, що впровадження системи інтегральної оцінки дозволяє не лише об'єктивізувати процес експертизи, але й створити основу для постійного вдосконалення експертної діяльності (Костенко Є.Я., Гасюк П.А., Клітинська О.В., 2022).

Отже, наукове обґрунтування та розробка сучасної системи судово-стоматологічної експертизи та забезпечення якості її медико-правового супроводу в Україні, що дозволить підвищити об'єктивність експертних висновків, забезпечити захист прав пацієнтів та лікарів, а також сприяти підвищенню якості стоматологічної допомоги населенню є актуальним науковим дослідженням.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» і є фрагментом наукових тем стоматологічного факультету: «Клініко-лабораторне дослідження сучасних стоматологічних технологій та експертна оцінка якості методик лікування» (номер державної реєстрації 0118U004526) та «Експертна оцінка вдосконалених стоматологічних технологій лікування та реабілітації» (номер державної реєстрації 0123U101509). Тема дисертації затверджена вченою радою ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (протокол № 5 від 05.05.2025 р.).

Дисертація виконана на сучасному і високому науковому рівні, що базується на значній кількості епідеміологічних, клінічних та статистичних досліджень. Використані методи **наукового дослідження**:

- *бібліосемантичний* – для аналізу наукової літератури, нормативно-правових документів та експертних висновків з теми дослідження;
- *соціологічний* – для вивчення думки пацієнтів, фахівців галузі, організаторів охорони здоров'я та керівників органів місцевого самоврядування щодо організації та оцінки якості медико-правового супроводу експертиз;
- *системного підходу і системного аналізу* – для вивчення структури та функціонування системи судово-стоматологічної експертизи в Україні;
- *порівняльно-правовий* – для зіставлення вітчизняного та міжнародного досвіду в організації судово - стоматологічних експертиз;
- *медико-статистичний* – для обробки та аналізу кількісних даних щодо судово-стоматологічних експертиз;

- *експертних оцінок* – для визначення пріоритетних напрямків удосконалення системи судово-стоматологічної експертизи;
- *концептуального та описового моделювання* – для розробки концептуальної моделі оптимізації системи судово-стоматологічної експертизи;
- *медико-правового аналізу* – для оцінки відповідності існуючої практики судово-стоматологічних експертиз чинному законодавству;
- *SWOT-аналізу* – для виявлення сильних і слабких сторін, можливостей і загроз у системі судово-стоматологічної експертизи;
- *прогнозування* – для визначення перспектив розвитку судово-стоматологічної експертизи в Україні.

Крім того, у процесі дослідження використано методи:

- *клініко-експертної оцінки* – для аналізу якості проведених судово-стоматологічних експертиз;
- *контент-аналізу* – для вивчення змісту експертних висновків та судових рішень;
- *моделювання* – для розробки алгоритмів проведення судово-стоматологічних експертиз різних видів;
- *організаційного експерименту* – для апробації запропонованих моделей організації судово-стоматологічної експертизи;
- *економічного аналізу* – для оцінки економічної ефективності запропонованих заходів з удосконалення системи судово-стоматологічної експертизи.

Результати дисертаційної роботи опубліковані у 37 публікаціях, з яких: 21 стаття у періодичних наукових фахових виданнях, рекомендованих МОН України, в тому числі 6 у виданнях, включених до наукометричної бази Scopus, одноосібних статей – 5, тез конференцій - 9, 2 методичні рекомендації та 1 навчальний посібник.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає у тому, що вперше в Україні:

- проведено порівняльний аналіз національних та міжнародних систем судово-стоматологічної експертизи, на основі якого обґрунтовано доцільність адаптації міжнародних стандартів до українських умов, зокрема у питаннях правового регулювання та професійної підготовки експертів;
- розроблено комплексну модель оптимізації системи судово-стоматологічної експертизи в Україні, що враховує медичні, соціальні та правові аспекти і включає впровадження новітніх технологій діагностики та стандартизованих підходів до проведення експертиз та орієнтована на підвищення якості медико-правового супроводу та поліпшення співпраці між медичними й юридичними спеціалістами;
- створено алгоритм забезпечення якості медико-правового супроводу судово-стоматологічних експертиз, який базується на міжнародних стандартах та вітчизняних особливостях;
- удосконалено методологію оцінки ефективності судово-стоматологічної експертизи з урахуванням сучасних технологічних можливостей та правових вимог;

– розроблено критерії класифікації судово-стоматологічних експертиз, що дозволяє більш точно визначати їх специфіку та складність;

– отримали подальший розвиток концепція міждисциплінарного підходу до проведення судово-стоматологічних експертиз, що передбачає інтеграцію знань з стоматології, судової медицини та юриспруденції і теоретичне обґрунтування необхідності впровадження цифрових технологій у процес судово-стоматологічної експертизи для підвищення її точності та об'єктивності;

– проведено комплексний аналіз медико-соціальних факторів, що впливають на якість судово-стоматологічної експертизи;

– розроблено науково обґрунтовані рекомендації щодо удосконалення нормативно-правової бази судово-стоматологічної експертизи в Україні;

– запропоновано інноваційну методику оцінки компетентності експертів-стоматологів, що базується на об'єктивних критеріях та міжнародному досвіді та новий підхід до організації безперервної професійної освіти фахівців у галузі судово-стоматологічної експертизи;

– розроблено систему контролю якості судово-стоматологічної експертизи, що включає регулярну оцінку професійної діяльності експертів, впровадження національних стандартів та рекомендацій щодо підвищення їх кваліфікації;

– обґрунтовано перспективні напрямки розвитку судово-стоматологічної експертизи в Україні, які враховують специфіку національної правової системи та тенденції розвитку судової медицини у світі і запропоновано шляхи удосконалення системи через інтеграцію новітніх технологій та інноваційних методик експертизи.

Набули подальшого розвитку:

- концепція міждисциплінарного підходу до судово-стоматологічної експертизи, що передбачає інтеграцію знань із стоматології, судової медицини, генетики, антропології та радіології;

- наукові підходи до оцінки компетентності експертів-стоматологів та їх постійного професійного розвитку;

- методологія аналізу та оцінки ризиків у системі судово-стоматологічної експертизи;

- концепція інформатизації та цифровізації процесів судово-стоматологічної експертизи, включаючи створення єдиних баз даних та використання систем штучного інтелекту;

- теоретичне обґрунтування необхідності впровадження системи менеджменту якості в практику судово-стоматологічної експертизи;

- наукові засади етичної регуляції діяльності судових експертів-стоматологів з урахуванням сучасних біоетичних принципів;

- підходи до удосконалення методик ідентифікації особи за стоматологічним статусом з використанням новітніх технологій та методів аналізу;

- теоретичні основи взаємодії судово-стоматологічної експертизи з іншими видами судових експертиз для підвищення комплексності та об'єктивності досліджень;

- концептуальні засади розвитку міжнародного співробітництва у сфері судово-стоматологічної експертизи, включаючи обмін досвідом та гармонізацію стандартів.

Удосконалено:

- методологію комплексної оцінки ефективності судово-стоматологічної експертизи;
- систему критеріїв, що враховують не лише якість експертного висновку, а й своєчасність, повноту, об'єктивність та достовірність результатів дослідження;
- класифікацію судово-стоматологічних експертиз за ступенем складності та спеціалізації;
- систему показників моніторингу стану та якості судово-стоматологічної експертної діяльності в Україні;
- нормативно-правове забезпечення судово-стоматологічної експертизи;
- модель організації безперервної професійної освіти експертів-стоматологів;
- механізми стандартизації та уніфікації методик судово-стоматологічних досліджень;
- систему взаємодії судово-стоматологічної експертизи з іншими видами судових експертиз.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає в суттєвому доповненні теорії соціальної медицини в частині управління охороною здоров'я, зокрема щодо організації та функціонування системи судово-стоматологічної експертизи в Україні з урахуванням медичних, соціальних та правових аспектів.

Результати дослідження розширюють наукові уявлення про:

- закономірності розвитку системи судово-стоматологічної експертизи в умовах реформування галузі охорони здоров'я;
- механізми забезпечення якості експертних досліджень у сфері судової стоматології;
- взаємозв'язок між якістю судово-стоматологічної експертизи та рівнем захисту прав громадян у сфері медичного обслуговування;
- інтеграцію судово-стоматологічної експертизи в загальну систему правосуддя та її роль у забезпеченні соціальної справедливості;
- міждисциплінарну взаємодію в системі судово-стоматологічної експертизи як фактор підвищення її ефективності.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони стали підставою для:

- розробки методичних рекомендацій з удосконалення практичної діяльності судово-стоматологічної експертизи;
- впровадження нових підходів до проведення судово-стоматологічної експертизи та оцінки її якості;
- інтеграції результатів дослідження у навчальні програми для підготовки судово-медичних експертів, стоматологів, юристів та інших фахівців, що працюють у сфері судової медицини та експертизи;

- розробки та внесення змін до нормативно-правових актів, що регулюють діяльність судово-стоматологічної експертизи в Україні, включаючи стандарти проведення експертиз та вимоги до професійної підготовки експертів;
- покращення координації між медичними та правовими структурами, що забезпечить більш якісний супровід судових справ, пов'язаних зі стоматологічними питаннями.

Матеріали дисертаційного дослідження можуть бути використані:

- у практичній діяльності бюро судово-медичної експертизи для стандартизації та підвищення якості судово-стоматологічних експертиз;
- при розробці навчальних програм з судової стоматології для студентів стоматологічних факультетів та курсів підвищення кваліфікації для судових експертів;
- у діяльності правоохоронних органів та судів при оцінці достовірності та обґрунтованості судово-стоматологічних експертиз;
- при створенні національних баз даних стоматологічного статусу для ідентифікації осіб у надзвичайних ситуаціях;
- при формуванні державних програм розвитку судово-медичної експертизи в Україні.

Результати дослідження впроваджено на етапах виконання дисертаційного дослідження:

ДСУ «Чернівецьке обласне бюро судово-медичної експертизи», акт від 17 вересня 2025 року; Дніпровський державний медичний університет, акт від 07 вересня 2025 року; ДСУ Дніпропетровське обласне бюро судово-медичної експертизи», акт від 12 вересня 2025 року; ДСУ «Київське міське бюро судовомедичної експертизи, акт від 05 вересня 2025 року.

Особистий внесок здобувача. Автором самостійно визначено напрям, мету та завдання дослідження; розроблено його програму; обрано методичний інструментарій для вирішення поставлених завдань, особисто проведено пошук та критичний аналіз джерел наукової літератури. Автором здійснено збір, статистичну обробку та аналіз первинної інформації; розроблено анкети соціологічного дослідження для експертів-стоматологів, працівників правоохоронних органів та суддів; проведено соціологічне опитування та вивчення даних із експертних висновків та судових рішень. Дисертантом самостійно проведено статистичну обробку первинних даних на персональному комп'ютері за допомогою ліцензованих програм Statistika 6.0 та Microsoft Excel 2016, проведено систематизацію та наукову інтерпретацію отриманих результатів.

Дисертантом самостійно узагальнено отримані результати, обґрунтовано наукові положення, написано всі розділи дисертації та наукові публікації, а також, науково обґрунтовано та розроблено сучасну систему судово-стоматологічної експертизи в Україні та запропоновано шляхи забезпечення якості її медико-правового супроводу.

Автором особисто сформовані висновки, розроблені практичні рекомендації, впроваджені результати дослідження в практичну діяльність, що

знайшло відображення в друкованих працях за темою дисертації. Ідеї співавторів не використовувалися.

Оцінка змісту дисертації.

Дисертацію викладено на 360 сторінках загального тексту, власного тексту 300 сторінок; складається зі вступу, 6 розділів власних досліджень, висновків, практичних рекомендацій, додатків; містить 97 таблиць та 88 рисунків. Список використаних джерел складається з 452 найменувань, із них латиною - 109. Анотація представлена українською та англійською мовами та в повній мірі розкриває проведену дисертантом роботу.

У вступі переконливо обґрунтована актуальність теми, чітко сформульована мета, визначені об'єкт та предмет дослідження, вказано наукову базу, вид та методи дослідження. Завдання (їх 11) поставлені у відповідності до назви та мети дослідження, дають можливість розкрити сутність наукової роботи.

Розділ 1 «Світовий і національний досвід розвитку судово-стоматологічної експертизи та її медико-правового супроводу» (огляд літератури) має 8 підрозділів, в ньому проаналізовано історичні аспекти розвитку судово-стоматологічної експертизи, досвід її організації в різних країнах світу та в Україні, а також медико-правові аспекти її проведення. В розділі наведено аналіз історичних аспектів та особливостей розвитку судово-стоматологічної експертизи та її медико-правового супроводу; описано сучасний стан світової судово-стоматологічної експертизи, національний досвід розвитку судово-стоматологічної експертизи; стан та проблеми організації судово-стоматологічної експертизи в роботі стоматологічних клінік та її медико-правового супроводу, методи їх вивчення; проаналізовано критерії, методи і технології надання стоматологічної допомоги населенню та медико-правовий супровід судово-стоматологічної експертизи; медико-соціальні аспекти судово-стоматологічної експертизи; проблеми забезпечення та оцінки якості судово-стоматологічної експертизи та її медико-правового супроводу в Україні та шляхи удосконалення судово-стоматологічної експертизи в Україні. Це в повній мірі висвітлює стан проблеми, яку вивчає автор. Опрацьована література дала можливість визначити рівень досягнень та не вивчені питання. Розділ займає близько 20% від основного змісту дисертації. Стиль викладення, послідовність і глибина вивчення кожного питання свідчить про вміння автора аналізувати, критично мислити, робити висновки і ставити перед собою певні цілі та вирішувати їх.

Проведений аналіз наукової літератури підтверджує актуальність та практичну значущість дослідження проблеми медико-соціального обґрунтування сучасної системи судово-стоматологічної експертизи та забезпечення якості її медико-правового супроводу в Україні, а також визначає основні напрямки подальших наукових розвідок у цій сфері.

Розділ закінчується коротким висновком, в якому обґрунтована необхідність комплексного дослідження проблеми та розробки сучасної системи судово-стоматологічної експертизи в Україні, яка б відповідала міжнародним стандартам та забезпечувала високу якість експертних висновків.

Зауважень до розділу немає.

Розділ 2 «Програма, матеріали та методи дослідження», викладено на 21 сторінці, в розділі доволі повно описано програму та дизайн проведення дослідження.

Проведене автором дослідження є комплексним медико-статистичним, соціологічним, клінічним та експертним, складалось з 6 етапів, кожен з яких містив конкретні завдання, що забезпечило системність виконання дисертаційної роботи, узагальнення результатів проведених досліджень і наукового обґрунтування висновків і практичних рекомендацій.

Дисертантом застосовано поєднання бібліосемантичного, структурно-функціонального, соціологічного, статистичного методів та методу експертних оцінок на репрезентативному матеріалі, що дозволило створити надійну методологічну основу для розробки науково обґрунтованих рекомендацій щодо оптимізації системи судово-стоматологічної експертизи в Україні.

Дослідження виконано з дотримання принципів Гельсинської декларації, із забезпеченням репрезентативності вибірки та застосуванням сучасних статистичних методів обробки даних, що гарантує високу якість та достовірність отриманих результатів дослідження.

Розроблені методики експертної оцінки, критерії ефективності та алгоритми можуть бути використані як інструментарій для подальших досліджень у галузі судово-стоматологічної експертизи та практичної діяльності експертних установ.

На мою думку, алгоритм експертної оцінки якості судово-стоматологічної експертизи переважано математичними формулами та детальним описом дослідження, опис варто було скоротити та залишити лише посилання на джерело інформації.

Розділ 3 «Сучасна система судово-стоматологічної експертизи в Україні та порівняльна інтегральна оцінка її ефективності» має 4 підрозділи та викладений на 83 сторінках.

Автором обґрунтовано розробку системи критеріїв оцінки якості судово-стоматологічної експертизи, яка включає наступні параметри: повнота дослідження; обґрунтованість висновків; відповідність законодавству; дотримання строків; об'єктивність; використання сучасних методів; якість оформлення) з відповідними ваговими коефіцієнтами. При апробації впровадження такої системи в практику експертних установ дозволило підвищити якість експертних висновків у середньому на 27,5%.

В розділі доведено, що ефективність медико-правового супроводу судово-стоматологічної експертизи безпосередньо впливає на юридичну значущість експертних висновків. У випадках належного медико-правового супроводу (дотримання процесуальних норм, правильне оформлення документів, аргументована відповідь на всі поставлені питання) експертні висновки приймались судами як достовірні докази у 92,7% випадків, тоді як при відсутності належного супроводу – лише у 43,2%.

Наведено описання результатів експериментального впровадження розробленої моделі організації судово-стоматологічної експертизи та системи

забезпечення якості її медико-правового супроводу в пілотних експертних установах із зазначенням підвищення інтегрального коефіцієнта ефективності з 0,54 до 0,83, що підтверджує обґрунтованість та практичну цінність запропонованих рішень.

На основі порівняльного аналізу вітчизняного та міжнародного досвіду розроблено дорожню карту реформування системи судово-стоматологічної експертизи в Україні на 2025-2030 роки, яка включає організаційно-правові, кадрові, матеріально-технічні та науково-методичні заходи, спрямовані на приведення системи у відповідність до міжнародних стандартів та підвищення її ефективності в контексті забезпечення справедливого правосуддя.

Розділ детально описаний, гарно ілюстрований рисунками (їх 39). Матеріал дослідження представлений в 33 таблицях. В кінці розділу узагальнення та список опублікованих робіт.

В тексті зустрічаються граматичні помилки та стилістичні неточності. Суттєвих зауважень немає.

Розділ 4 «Результати соціологічного дослідження організації і якості судово-медичної експертизи в роботі стоматологічної служби в Україні», викладено на 49 сторінках, є продовженням попереднього розділу.

В розділі дисертант вдало проаналізував результати проведеного соціологічного дослідження 3374 респондентів (1630 потерпілих, 1270 осіб, які брали участь у процедурі ідентифікації, 237 керівників експертних установ та 237 судових експертів-стоматологів) та визначив критерії ефективності системи судово-стоматологічної експертизи в Україні.

Методом дисперсійного аналізу визначено ранжування впливу на якість судово-стоматологічної експертизи; визначено пріоритетні напрями удосконалення системи, що дозволить підвищити загальну ефективність системи судово-стоматологічної експертизи з 0,76 до 0,89 (на 17,1%).

Наведено результати порівняльного аналізу якості судово-стоматологічної експертизи в різних регіонах України.

Визначено ключові напрями стратегічного розвитку системи судово-стоматологічної експертизи в Україні після проведеного SWOT-аналіз системи судово-стоматологічної експертизи в Україні з виявленням сильних та слабких сторін, можливостей та загроз.

Матеріал дослідження представлений в 40 таблицях та 24 рисунках, достатньо описаний. Слід звернути увагу на оформлення окремих таблиць у відповідності до вимог.

Розділ 5 «Комплексна оцінка якості сучасних технологій судово-медичної експертизи в роботі стоматологічної служби» представлений у 5 підрозділах на 36 сторінках.

В розділі встановлено загальний комплексний показник якості судово-стоматологічної експертизи в Україні на середньому рівні ($0,70 \pm 0,03$), найвищий комплексний показник спостерігається при експертизі ушкоджень щелепно-лицевої ділянки, а найнижчий – при визначенні віку.

Визначено ранжування основних факторів, котрі впливають на якість судово-стоматологічної експертизи, серед яких найбільшу силу впливу мають

рівень кваліфікації експерта, технічне оснащення експертної установи та наявність і впровадження стандартів та алгоритмів експертизи та здійснено оцінку кореляційних зв'язків параметрів.

Встановлено частоту використання сучасних технологій в судово-стоматологічній експертизі, що суттєво підвищує якість судово-стоматологічної експертизи. Найвищий комплексний показник якості спостерігається при використанні молекулярно-генетичних методів та комп'ютерної томографії, а найнижчий – при використанні традиційних методів.

Результати дослідження представлені в 19 таблицях та 20 рисунках. Зроблені автором висновки є важливими для розробки сучасної системи судово-стоматологічної експертизи в Україні.

В розділі є технічні огріхи, хоча в цілому розділ написано вдало.

Розділ 6 «Обґрунтування, розробка і впровадження сучасної системи судово-стоматологічної експертизи та забезпечення якості її медико-правового супроводу в Україні», містить 10 підрозділів на 26 сторінках.

Даний розділ є найважливішим в роботі. В ньому наведено результати розробки теоретико-методологічних засад формування сучасної системи судово-стоматологічної експертизи, що ґрунтуються на принципах науковості, персоніфікації, об'єктивності, технологічності, інтеграції, стандартизації та етичності і забезпечують створення цілісної архітектури експертної діяльності.

Розроблено організаційно-функціональну модель системи судово-стоматологічної експертизи; запропоновано інноваційний підхід до формування нормативно-правового забезпечення судово-стоматологічної експертизи; розроблено комплекс стандартів судово-стоматологічної експертизи, що базується на тріадній концепції; розроблено концепцію інформаційно-технологічного забезпечення судово-стоматологічної експертизи, центральним елементом якої є Єдина інформаційна система ССЕ з модульною архітектурою, що включає п'ять взаємопов'язаних компонентів; розроблено комплексну систему підготовки та безперервного професійного розвитку судових експертів-стоматологів; розроблено інтегративну модель медико-правового супроводу судово-стоматологічної експертизи, що об'єднує медичні, юридичні та організаційні аспекти експертної діяльності через п'ять ключових елементів; розроблено комплексну модель економічного забезпечення судово-стоматологічної експертизи, що включає механізми фінансування, ресурсного забезпечення, економічного стимулювання та контролю ефективності, та систему економічних методів з коефіцієнтами оцінки діяльності експертних установ та наведена оцінка ефективності впровадження розробленої системи судово-стоматологічної експертизи на базі 8 обласних бюро судово-медичної експертизи.

Розділ добре описаний, ілюстрований 4 таблицями та 4 рисунками.

Зауважень до розділу немає.

Усі розділи дисертації описані зі знанням автором даної проблематики, добре ілюстровані рисунками, таблицями, статистично оброблені, що дозволяє стверджувати про закінченість і значимість проведеної роботи.

Висновки відповідають поставленим завданням та направлені на досягнення мети даної роботи, конкретні, аргументовані.

По темі дисертації опублікована достатня кількість наукових праць у відповідних виданнях та повністю висвітлений матеріал дисертаційної роботи. Реферат створений згідно вимог та повністю відображає матеріал дослідження.

Для популяризації та широкого впровадження результатів дослідження, які є актуальними, дисертанту можна було б оформити охоронні документи. Зроблені під час ознайомлення з роботою зауваження та побажання ніяким чином не впливають на наукову та практичну значимість представленої роботи.

Відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Брехлічука Павла Павловича «Медико-соціальне обґрунтування сучасної системи судово-стоматологічної експертизи та забезпечення якості її медико-правового супроводу в Україні» представлена на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук оформлена згідно вимог, затверджених Наказом МОН України від №40 від 12.01.2017р.; за змістом відповідає паспорту спеціальності 14.02.03 – соціальна медицина та профілю спеціалізованої вченої ради Д 61.051.09.

Слід також зазначити, що результати кандидатської дисертації не були використані у даній роботі, а сам реферат повністю співпадає з отриманими матеріалами дисертації.

Список використаних джерел оформлений згідно вимогам до оформлення дисертації, затвердженими Наказом МОН України від 12.01.2017 р. № 40, складається з 452 джерел, з них латиницею - 109.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота написана літературною українською мовою, добре підкріплена діаграмами та рисунками. Текст дисертації легко читати, має послідовну та логічну структуру, зустрічаються граматичні та стилістичні помилки. Важливо відзначити, що відмічені зауваження і недоліки є незначними технічними питаннями та мають характер рекомендацій для покращення. Вони не впливають на основну наукову цінність дисертаційної роботи.

Дотримання принципів академічної доброчесності.

Під час вивчення матеріалів дисертаційної роботи, аналізу наукових публікацій здобувача не було виявлено ознак порушення академічної доброчесності. За результатами виконаної перевірки унікальність роботи визначена на достатньому рівні, визнана оригінальною, також вона не містить елементів академічного плагіату.

Що стосується зауважень, то їх практично немає за винятком побажань дискусійного характеру та окремі положення неоднозначного з нами трактуванням.

Враховуючи наведене вище можу з повною впевненістю констатувати, що дана дисертаційна робота виконана на вельми високому науково-методичному рівні і безумовно заслуговує на позитивну оцінку.

Разом з тим плані дискусії прошу дати відповіді на такі запитання:

1. Які основні проблеми організації судово-стоматологічної експертизи в Україні Ви виявили під час дослідження?
2. Охарактеризуйте розроблену Вами концептуальну модель удосконаленої системи судово-стоматологічної експертизи в Україні. Які компоненти вона включає?
3. Як впровадження розробленої Вами системи вплинуло на якість експертних висновків? Наведіть конкретні показники ефективності.

Заключення

Дисертаційна робота Брехлічука Павла Павловича «Медико-соціальне обґрунтування сучасної системи судово-стоматологічної експертизи та забезпечення якості її медико-правового супроводу в Україні» представлена на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук за спеціальністю 14.02.03 – соціальна медицина є самостійною завершеною науковою працею, в якій наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми, що полягає в медико-соціальному обґрунтуванні сучасної системи судово-стоматологічної експертизи та забезпеченні якості її медико-правового супроводу в Україні шляхом розробки та впровадження комплексної моделі оптимізації судово-стоматологічної експертизи.

За своєю актуальністю, метою і завданнями дослідження, достовірністю і обґрунтованістю отриманих результатів, висновків і практичному значенню, повнотою викладення матеріалу в наукових публікаціях дисертаційна робота Брехлічука Павла Павловича на тему «Медико-соціальне обґрунтування сучасної системи судово-стоматологічної експертизи та забезпечення якості її медико-правового супроводу в Україні» повністю відповідає принципам академічної доброчесності, вимогам пп. 7-9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №1197 від 17.11.2021р. та вимогам до оформлення дисертацій, затверджених Наказом МОН України від №40 від 12.01.2017р., а її автор Брехлічук Павло Павлович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора медичних наук за спеціальністю 14.02.03 – соціальна медицина.

Офіційний опонент

Проректор ЗВО

**з науково-педагогічної та лікувальної роботи
Національного медичного університету
імені О.О. Богомольця,
Заслужений лікар України,
доктор медичних наук професор**

Олександр КАНЮРА

*Відгук надійшов до спеціалізованої комісії 26.05.25
10.10.2025 Відомий секретар Р. Шевчук / Анжеліка КЕРІЗУМАН /*